

eclesial. El llenguatge emprat en els informes parla molt de la consideració moral que tenien de republicans, rojos, comunistes, separatistes, maçons, ateus, laics, espiritistes..., oposats a ordre, dretes, propietaris i bons catòlics.

A la darrera part, a més de la valuosa aportació documental, la historiadora tracta d'esbrinar com la població civil es va involucrar, amb el seu paper d'informant i de testimoni, en la justícia militar, a partir d'estratègies col·lectives i individuals per participar en l'ajustament de comptes. Des dels nous poders locals fins als veïns, degudament col·locats segons la jerarquia, es consuma un mètode repressiu impregnat de gran brutalitat pel coneixement mutu de les persones implicades, que en l'obra apareix representat gràficament a partir d'eines preses de l'antropologia i la genètica humana.

El comentari de les actuacions de les xarxes familiars i veïnals de les comunitats rurals en la repressió pot ser una bona manera d'acabar aquesta reflexió. Els odis i les revenges, esperonades per la miserable recompensa d'un 40 % de la multa pel delator, en el cas de les denúncies per infracció econòmica, s'unien al sentiment de pertinença al bloc vencedor per part d'aquells veïns que havien sofert represàlies o estaven traumatitzats per l'experiència de la Guerra Civil. Així, la predisposició a col·laborar amb la repressió va fer engregar noves formes de convivència i complicitats; el càstig i l'atemoriment es van dotar d'una nova dimensió: la de vincular al nou règim tota la xarxa d'informants i col·laboradors. Entretant, les víctimes, menys subjectes a les relacions endogàmiques i menys

arrelades al lloc, d'on moltes d'elles no eren originàries, delmades en la seva estabilitat familiar o personal a causa de l'exili o la presó, purgaven el seu pecat d'haver gosat transgredir l'ordre tradicional, haver ocupat càrrecs de significació política o sindical o simplement haver desafiat la secular posició social de classe. De moment només els quedava el silenci i la prudència, si no estaven disposades a mostrar signes clars de penediment i retorn al bon camí.

CÈLIA CAÑELLAS

ROSA TORAN

MARÍN, Martí (2000). *Els ajuntaments franquistes a Catalunya*. Lleida: Pagès editors.

Martí Marín, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona, és un reconegut especialista en l'estudi de la vida política local durant l'època franquista. El llibre *Els ajuntaments franquistes a Catalunya* és l'estudi més complet existent actualment sobre la vida política municipal durant la dictadura. L'obra consta d'una introducció, quatre capítols —d'abast cronològic desigual—, unes conclusions i un apèndix documental on es ressenya la biografia dels alcaldes franquistes de les principals ciutats catalanes. A l'inici, un llarg pròleg de Borja de Riquer, director de la tesi, analitza els canvis que per als dirigents polítics conservadors catalans va comportar la instauració del règim franquista.

A la historiografia sobre el règim franquista hi ha un corrent, amb un fort ascendent acadèmic, que considera que a l'àmbit local la imposició de la dictadura va comportar el retorn a les pràctiques polítiques prerpublicanes. Penso que una aportació fonamental de Martí Marín rau a demostrar, basant-se en una documentació exhaustiva i realitzant un esforç d'aclariment conceptual de gran importància, que el model d'administració local franquista trencava radicalment amb el passat i que suposava l'adaptació espanyola al model feixista que adoptaren els dirigents dels revoltats, progressivament, però des dels primers mesos de la Guerra Civil.

Per establir les diferències entre l'abans i el després del 1936, en la introducció, Marín perfila sintèticament l'evolució de l'Administració local des del 1812 fins a l'inici de la Guerra Civil, tot oferint les claus de la seva funcionalitat per al sistema polític liberal en conjunt. L'autor participa de les tesis d'un altre corrent historiogràfic, amb pes creixent a la historiografia espanyola i molt més a la catalana, que sosté que el cop d'estat del 1936 es va preparar no tan sols per enderrocar la II República sinó, fonamentalment, per esclafar els moviments d'emancipació social i per acabar amb qualsevol modalitat de sistema liberal. Marín posa l'èmfasi en les concomitàncies entre la realitat espanyola dels anys trenta i la d'altres països europeus en el període d'entreguerres, i explicita el conjunt d'elements que expliquen que, des de finals dels anys vint, a Espanya bona part de la dreta comencés a estendre el mateix tipus d'alternat

tives polítiques que a Itàlia desenvolupava el feixisme.

Després del 1939, l'administració perifèrica de l'Estat franquista es va re-fundar sobre bases completament noves. A diferència del que havia passat fins a l'any 1931, després del 1939 els ajuntaments no van poder actuar com un contrapoder respecte a l'Estat central, perquè aquest va assegurar la jerarquizació estricta dels quadres de l'Administració civil, a base de depurar-ne els membres i de centralitzar de forma extrema els nomenaments i la presa de decisions en general.

Aquesta és una qüestió essencial per entendre el funcionament del règim: a l'Estat franquista cap estructura ni cap figura política va tenir marge d'autonomia; la jerarquia i la disciplina eren absolutes. Tots els càrrecs van ser ocupats per nomenament superior, i es va establir una relació de confiança/dependència de dalt a baix que només podia ser trencada en la mateixa direcció. Evidentment, el pas del temps va diluir les formes d'actuació de la «*línea de mando*», però no pas els seus trets definidors.

La subordinació de la vida local a la nacional és una bona mostra que la dictadura franquista no va normalitzar la vida dels consistoris fins a l'any 1948, quan ja havia resolt els que considerava els seus grans problemes, el fonamental dels quals era la supervivència com a règim. Fins aleshores van ser nomenades unes comissions gestores que, paradoxalment, a banda de la gestió administrativa, van complir funcions polítiques de primer ordre en l'adaptació dels ajuntaments a l'ordenament franquista. La pri

mera va ser la depuració dels funcionaris; com a tota l'administració pública els treballadors dels ajuntaments van patir un procés de depuració que tenia com a objectiu assegurar una administració absolutament fidel i homogènia. La depuració pretenia, ultra foragitar qualsevol individu no addicte al règim, assegurar-ne la submissió, per la qual cosa es generà un ambient d'inseguretat que va tenir diverses conseqüències, entre elles la profusió de denúncies i delacions, com una forma d'evitar la sanció o l'acomiadament. Igualment, els ajuntaments tenien l'obligació de col·laborar en el manteniment de l'ordre públic, la qual cosa era sinònim de tasques de control polític respecte dels veïns. Pel que fa a la composició majoritària de les comissions gestores, l'autor destaca el paper cohesionador dels vencedors de la guerra que va exercir el partit únic FET-JONS i la renovació del personal polític municipal per rejuveniment que va implicar la promoció d'excombatents i la marginació relativa dels quadres de la Lliga amb protagonisme de preguerra.

A les primeres eleccions municipals, celebrades el 1948, s'hi dedica una part molt important del capítol segon, i a través d'aquestes planes es pot obtenir una idea molt ajustada de la mecànica electoral imposada als municipis des d'aleshores, ja que fins al 1971 la normativa aplicada seria sempre la mateixa. L'autor explica detalladament el rígid control que s'exercia sobre el procés electoral; així, l'administració no tan sols organitzava els comicis sinó que també hi prenia part amb l'objectiu que el seu personal polític ocupés la totalitat dels càrrecs

«electius» i s'impedís qualsevol infiltració. Als anys setanta, quan alguns grups anti-franquistes van intentar practicar «l'entrisme» també als òrgans consistorials, tot i que la participació mai no va ser destacada, el personal polític franquista va haver de fer ús de les tècniques de control assajades des del primer moment.

Els darrers capítols aconsegueixen perfilar prou bé la dinàmica que es va generar entre l'actuació dels consistoris i les demandes de la població. Els municipis estaven escanyats financerament, perquè així estaven anul·lats políticament, però això comportava que l'Administració local fos incapaç de fer front a les necessitats col·lectives que s'anaven acumulant als municipis —especialment en els de creixement sobtat durant les dècades dels seixanta i setanta—; d'altra banda, els consistoris en gairebé tots els casos eren dirigits per un personal polític, franquista fins a la medul·la, però incapaç de donar resposta a les demandes de la població. Així, és perfectament comprensible el rebuig creixent que van anar acumulant els ajuntaments franquistes, que foren objecte de la contestació veïnal a la dècada dels setanta, quan la crisi del règim es va fer imparable.

Estem davant d'una obra fonamental per conèixer la vida política local al llarg del període franquista, que s'hauria de convertir en un element de referència per continuar la investigació d'una temàtica fonamental sobre el règim franquista.

CARME MOLINERO